

دسترس

موسسه حقوق و معارف اسلامی

**پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق
گرایش جزا و جرم شناسی**

بررسی جرائم غیر تام در حقوق کیفری

استاد راهنما

دکتر خیر الله رضانی

استاد مشاور

دکتر حمزه اسفندیاری بیات

طلبه

حجت کردنژاد

۱۳۹۰.

❖ مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه ، به عهده نویسنده می باشد.

❖ هر گونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع، بلا اشکال است و نشر آن در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از جامعه المصطفی (ص) العالمیه است.

تقدیم به

شهادای مہنم،

مرحوم پدر بزرگوارم و مادرم، کہ ناتوان شذنتا توانا کردم

و ہمسرو فرزند انم، کہ مشتاقانہ یاریم نمودند.

سپاسگذاری:

سپاس خداوند بزرگ را که اندیشیدن آموخت و انسان را اشرف مخلوقات قرار داد .
و با تشکر و سپاس از حضرت حجة الاسلام والمسلمین دکتر خیر اله رضانی «استاد راهنما» و
حجة الاسلام و المسلمین دکتر حمزه اسفندیاری بیات «استاد راهنما» که در تهیه و تدوین این
رساله نهایت لطف و همکاری را داشته اند . خداوند یار و نگهدارشان باد .

چکیده

عمده مصادیق جرایم غیرتام در حقوق کیفری ایران شروع به جرم جرایم عقیم و جرایم محال است. در مقررات سال ۵۲ و ۶۱ تکلیف شروع به جرم مشخص اما در مقررات سال ۷۰ قانون گذار با تغییرات در مقررات سالهای ۵۲ و ۶۱ موجبات اختلاف نظر بین علماء حقوق و قضات رسیدگی کننده به پرونده های مربوطه را فراهم نموده است. در مواد قانونی ۲۱،۲۰ و ۲۲ قانون مجازات عمومی صریحاً شروع به جرم در همه جرایم جرم شناخته شده است. در ماده ۱۵ قانون راجع به مجازات اسلامی سال ۶۱ و تبصره ۲ الحاقی آن هم پس از حذف ماده ۱۸ قانون مجازات عمومی سال ۶۱ با تغییرات جزئی طایف النعل بالنعل پیروی شده است. ماده ۱۸ قانون راجع به مجازات اسلامی شروع به جرم را فقط در صورت تصریح قابل مجازات پیش بینی کرده بود. بعد از وضع ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی سال ۷۰ و الحاق دو تبصره به آن و تغییر اساسی در مقررات سابق جای این سوال باقی می ماند که آیا شروع به جرم در همه جرایم جرم و قابل مجازات می باشد یا خیر؟ بعضی بر همان اعتقاد سابق باقی مانده و شروع به جرم را در کلیه جرایم قابل مجازات دانستند و بعضی اعتقاد به مجازات و در صورت تصریح قانونی داشتند. از طرف دیگر، مجازات بر جرایم عقیم و جرایم محال هم با استفاده از مفاد مقررات سال ۵۲ و ۶۱ بلامانع بوده است لیکن در این قوانین هم تصریح به مجازات نشده بود اما قضات با استفاده از عبارت «..... قصدش معلق یا بی اثر بماند.....» موضوع ماده ۱۵ قانون راجع به مجازات اسلامی مجرم را مجازات می کردند. در مقررات سال ۷۰ هم هیچ ذکری نه به ضد حق و نه به تلویح نشده است. به هر تقدیر اینجانب به خاطر روشن کردن ایرادات فوق تصمیم بر تدوین این پایان نامه نمودم.

فهرست مطالب

تعریف مسأله و بیان سؤال تحقیق.....	۱
مقدمه.....	۲
فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۶
مبحث اول: جرم.....	۷
گفتار اول: جرم در حقوق جزای عرفی.....	۹
گفتار دوم: جرم در حقوق جزای اسلام.....	۱۱
مبحث دوم: عناصر تشکیل دهنده جرم.....	۱۷
گفتار اول: عنصر قانونی جرم.....	۱۷
اول: عنصر قانونی در حقوق جزای عرفی.....	۱۷
دوم: نتایج وجود عنصر قانونی جرم.....	۲۳
سوم: اصل قانونی بودن جرم و مجازات هم برای فرد مفید است و هم برای جامعه.....	۲۴
گفتار دوم: عنصر مادی جرم.....	۲۵
اول: جرم فعل.....	۲۷
دوم: جرم ترک فعل.....	۲۸
سوم: جرم فعل ناشی از ترک فعل.....	۳۰
گفتار سوم: عنصر معنوی جرم.....	۳۲
فصل دوم: مراحل پیدایش جرم.....	۳۵
مبحث اول: مسیر عمل مجرمانه - قصد مجرمانه.....	۳۶
گفتار اول: تعریف قصد مجرمانه.....	۴۲
گفتار دوم: احراز قصد مجرمانه.....	۴۴

گفتار سوم : دلایلی که در راستای عدم اعمال مجازات بر تصمیم و قصد ارتکاب جرم وجود دارد .	۴۵
مبحث سوم: مسیر عمل مجرمانه - شروع به جرم	۴۹
مبحث چهارم: مسیر عمل مجرمانه - جرم تام	۵۱
گفتار اول : اقسام جرایم تام	۵۲
گفتار دوم : تقسیم جرایم تام از حیث	۵۴
فصل سوم:شروع به جرم	۵۶
مبحث اول : تعریف شروع به جرم	۵۷
گفتار اول :شروع به جرم در حقوق موضوعه	۵۷
گفتار دوم : شروع به جرم در حقوق اسلام	۶۱
مبحث دوم : ارکان شروع به جرم	۶۲
گفتار اول : شروع به اجرا	۶۳
اول: هدف از تشخیص اعمال مقدماتی و اعمال اجرائی	۶۵
دوم : مواردی که راجع به اعمال مقدماتی قابل ذکر است	۶۷
سوم : عدم تعقیب و پیگیری اعمال مقدماتی	۶۹
چهارم : نظریات مختلف راجع به شروع به اجرا	۷۱
۱) عقاید نویسندگان حقوق جزا :	۷۱
۲) نظریه گارو :	۷۲
۳) نظریه استفاده از وسایل :	۷۲
۴) نظریه خطر :	۷۳
۵) نظریه شروع به اقدام خاص :	۷۳
پنجم : نظریات معتبر راجع به شروع به اجرا	۷۴
۱- نظریه عینی (موضوعی) :	۷۴
۲- نظریه ذهنی (شخصی):	۷۵
۳) نظریه مختلط (ادراک عینی و ذهنی) :	۷۸

- ششم: عناصر تشکیل دهنده شروع به اجرا: ۷۹
- هفتم: رویه قضایی ایران در مورد شروع به جرم ۸۲
- هشتم: رویه قضایی فرانسه در مورد شروع به جرم ۸۴
- گفتار دوم: عدم انصراف ارادی ۸۶
- الف) انصراف ارادی: ۸۶
- ب) انصراف غیر ارادی: ۸۸
- ج) ملاک تشخیص انصراف ارادی و غیر ارادی: ۸۸
- د) فرق بین نسخ تصمیم ارادی و ترمیم آثار بزه: ۹۰
- مبحث سوم: قوانین ناظر بر شروع به جرم در حقوق جزای ایران ۹۱
- گفتار اول: شروع به جرم در قانون مجازات عمومی سال ۵۲ ۹۱
- گفتار دوم: شروع به جرم در قانون راجع به مجازات اسلامی سال ۶۱ ۹۴
- اول - از حیث جرایم: ۹۵
- دوم - از حیث شرایط تحقق شروع به جرم: ۹۷
- سوم - از جهت مجازات: ۹۹
- گفتار سوم: شروع به جرم در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ ۹۹
- گفتار چهارم: مقایسه قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱ با قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در مورد شروع به جرم ۱۰۲
- گفتار پنجم: ایراد ماده ۱۰۹ و تبصره ماده ۱۱۶ قانون مجازات (تعزیرات) ۱۰۶
- گفتار ششم: بحثی راجع به عام بودن ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی و خاص بودن مقرراتی که شروع به جرم در آن پیش بینی گردیده است ۱۰۸
- فصل چهارم: بررسی شروع به جرم در جرایم مختلف و اقدامات مجرمانه بی بهره ۱۱۴
- مبحث اول: بررسی شروع به جرم در جرایم مختلف ۱۱۵
- گفتار اول: شروع به جرم محاربه ۱۱۵
- گفتار دوم: شروع به جرایم مقید و مطلق ۱۱۶
- گفتار سوم: شروع به جرم در جرایم غیر عمدی ۱۱۷

- گفتار چهارم : شروع به جرم در جرایم فعل ۱۱۸
- گفتار پنجم : شروع به معاونت ۱۱۸
- مبحث دوم : اقدامات مجرمانه بدون بهره ۱۲۰
- گفتار اول : جرم عقیم ۱۲۱
- اول : شرط مجازات جرم عقیم : ۱۲۴
- دوم : جرم عقیم در حقوق جزای ایران ۱۲۵
- الف) جرم عقیم در ماده ۲۰ قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲ ۱۲۵
- ب) جرم عقیم در قانون مجازات اسلامی : ۱۲۶
- سوم: نکات اشتراک و افتراق جرم عقیم و شروع به جرم ۱۳۰
- الف) نکات اشتراک : ۱۳۰
- ب) نکات افتراق : ۱۳۰
- گفتار دوم : جرم محال ۱۳۱
- اول : نظریات مختلف راجع به جرایم محال ۱۳۴
- الف) نظریه عینی (نظریه عدم مجازات) ۱۳۴
- ب: نظریه نفسانی (نظریه مجازات جرایم محال)..... ۱۳۶
- ج) نظریه بینابین ۱۳۷
- د) محال موضوعی و حکمی : ۱۴۱
- دوم : نقاط اشتراک و افتراق جرم محال و عقیم ۱۴۳
- الف) وجوه اشتراک : ۱۴۳
- ب) وجوه افتراق : ۱۴۳
- سوم : جرم محال در قانون ایران ۱۴۴
- الف: جرم محال در قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲ ۱۴۴
- ب: جرم محال در قانون راجع به مجازات اسلامی (۶۱) و قانون مجازات اسلامی (۷۰) ۱۴۵
- چهارم : جرم محال در حقوق جزای اسلامی (جرم تجری) ۱۴۷
- الف) تعریف تجری ۱۴۷

۱۴۷(ب) نظریات راجع به مجازات جرم تجری
۱۵۲ نتیجه گیری
۱۵۹ فهرست منابع و مأخذ :

تعریف مسأله و بیان سؤال تحقیق

برای اینکه جرم محقق شود ، لازم است فاعل مسیر مجرمانه را طی کند تا به نتیجه مورد نظر خویش دست پیدا کند . این مسیر شامل : قصد جرم ، تهیه مقدمات ، شروع به اجرا ، انجام جرم و تحقق نتیجه است .

طبق دکترین حقوق مراحل قصد جرم ، تهیه مقدمات ، جرم محسوب نمی گردد . فاعل ممکن است به دلایل مختلف از ادامه جرم صرف نظر نماید . در مرحله شروع به جرم است که عمل مرتکب در بعضی موضوعات مجرمانه ، طبق قوانین جزایی ایران وصف جزایی پیدا می کند . در این صورت است که می توان فاعل را مجازات کرد . همچنین در بعضی موارد مجرم تمام مراحل ارتکاب جرم را مرتکب می شود ، ولی نتیجه مورد نظر وی تحصیل نمی گردد و جرم عقیم می ماند . در این صورت است که این سؤال پیش می آید ؛ آیا در جرم عقیم و عناوین مشابه مثل : جرم محال و غیر تام فاعل فعل باید مجازات شود یا خیر ؟ ...

مقدمه

پس از شکل گیری جوامع بشری و ایجاد روابط پیچیده در مناسبات و امور زندگی آنان اختلافات بین افراد جامعه به دلیل تعارض منافع بروز کرد. قدرت طلبی جباران و دیکتاتورها، که در همه اقوام، طوایف، روستاها، شهرها و کشورها وجود دارند و با ایجاد اختلاف و درگیری بیشترین بهره ها را می بردند، از یک سوء سریره و منفعت طلبی آحاد جامعه و از سوی دیگر ضرورت تدوین قوانین منسجم را به منظور دست یابی به نظم حقوقی برای رسیدن به یک جامعه ایده آل حتمی می نمود. در اجتماعات متمدن و پیشرفته بشری هم برای تنظیم و تنسيق امور افراد جامعه به منظور رفع اختلافات آنها در روابط اجتماعیشان و پیشگیری از تجاوز اشخاص به حقوق یکدیگر در موضوعات حقوقی و مدنی از یک سو و برقراری نظم با هدف دست یابی به یک بستر مناسب برای دادخواهی اشخاص، رسیدگی به منازعات ایراد ضرب و جرح ها، کلاهبرداری، سرقت ها و ... در امور کیفری نیاز مبرم به وضع قوانین مدون نیز احساس می شد. به همین جهت علماء دین و حقوقدانان عالم با تلاش های فراوان و صرف اوقات بسیار اقدام به تأسیس حقوق و قوانین در موضوعات مختلف کیفری و حقوقی نمودند. از طرف دیگر، علما و دانشمندان حقوق ایران هم سعی وافر در تدوین حقوق و قوانین در موضوعات مختلف نمودند، که حقوق مدنی و کیفری ایران که ریشه در اندیشه های ناب اسلامی دارد و برگرفته از کتاب سنّت، اجماع و عقل (منابع فقه و حقوق شیعه) می باشد، دارای پویایی عمیق در مناسبات و روابط حقوقی و جزایی است.

البته بدیهی است که پیشرفت جوامع بشری عموماً و جوامع اسلامی و ایرانی خصوصاً، تعارض بعضی قوانین و فقد قوانین در موضوعات مختلف ضرورت جدی در تأسیس و تدوین قوانین جدید را دوجندان می کند، که علما و دانشمندان حقوق باید با بررسی همه منابع،

سوابق قضایی، رویه های قضایی و دریافت اظهار نظرهای حقوق دانان و قضات با سابقه قبل از خسران در این راستا همت بگمارند. چرا که، جوامع بشری گسترده تر و دست آوردهای بشر در امور صنعتی و الکترونیک پیچیده تر، روابط بین کاگر و کارفرما دقیق تر و تکنولوژی در عرصه های مختلف زندگی انسان ها نمایان تر گردیده است. تاریخ گواه است که انبیاء بزرگ الهی اولین کسانی هستند که در راستای رسالت الهی خویش با دریافت وحی از یک جایگاه بسیار مطمئن و با آگاهی کامل به نیازهای انسان ها در تدوین قوانین و حقوق در قالب کتب و شریعت اقدام نمودند. لذا قرآن کریم در این رابطه می فرماید:

«لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»^۱.

حقوق دانان و علما بخصوص در بعد از انقلاب اسلامی با الهام گرفتن از منابع اسلامی و فتاوی مراجع عالی قدر، از خَلْف تا سَلَف، به بویژه دکتر شهیدی، دکتر کاتوزیان و حضرت امام خمینی (رحمته الله علیه) و شیخ محمد حسن صاحب جواهر الکلام، کتب حقوقی بسیار محکم و مدقنی را در موضوعات مختلف تدوین نموده اند.

آنچه مسلم است، فرق های بنیادی بین حقوق اسلامی با حقوق غربی و کامن لای انگلیسی وجود دارد که بررسی تطبیقی و مقایسه ای این حقوق نیازمند تحقیق جداگانه است که در این مختصر نمی گنجد.

حقوق کیفری و مدنی که در کشور عزیز و اسلامی ما، بخصوص آنچه بعد از انقلاب به رشته تحریر درآمده است، حاکی از حقایق ارسال شده از ناحیه خداوند حکیم است که به همه نیازهای حقوقی بشر اشراف کامل دارد. درحالیکه حقوق فرانسه و کامن لا و ... ساخته دست بشر و برگرفته از نظریه های قضاوت، که مبتنی بر عرف مردم است، می باشد. تأسیسات حقوقی اسلام در حدود و قصاص مثل: «وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولَالبَابِ»^۲ جزء

۱ - قرآن کریم / حدید / آیه ۲۵.

۲ - قرآن کریم / بقره / آیه ۱۷۹.

معجزات و نوادر حقوقی می باشد .

بنابراین ، در این تحقیق با توکل به خداوند علیم ، در صدد هستیم تا انشاء الله با تجزیه و تحلیل در موضوع پایان نامه (بررسی جرایم غیر تام در حقوق کیفری ایران) و موضوعات مرتبط به آن از جمله شروع به جرم ، تعریف جرم و ... مشخص نمایم که آیا شروع به جرم ارتباطی با جرایم غیر تام مثل : جرایم محال و جرایم عقیم دارد یا خیر ؟ و در واقع آثار و تبعات جرایم غیر تام در حقوق کیفری ایران کدامند ؟

در این رساله همچنین سعی شده است که مطالب در چهار بخش مورد ارزیابی و کند و کاو قرار گیرد .

مطالب بخش اول ، به شناسایی ، تعریف جرم و عناصر تشکیل دهنده جرم می پردازد . در بخش دوم ، دورنمایی از مراحل پیدایش جرم را مورد بررسی قرار می دهد . بدین معنا که، مجرم برای نیل به مقصود خویش از مسیری می گذرد که قصد ارتکاب جرم ، اعمال مقدماتی، شروع به اجرای جرم غیر تام و جرم تام را در بر می گیرد .

در طی چنین فرایندی گاهی ممکن است مجرم در محدوده قصد و عملیات مقدماتی متوقف شود . در این صورت معمولاً مجازاتی بر او تحمیل نمی شود . گاهی هم عملیات اجرایی را شروع کرده ، اما در میان راه عملش را متوقف می گرداند ؛ در این صورت مسأله شروع به جرم مطرح می شود ، که در بسیاری از موارد جزء موارد منصوص قانونی قابل مجازت نیست . در برخی اوقات نیز ممکن است مجرم عملیات مجرمانه را تا آخر طی نماید ، اما به دلایلی خارج از اراده او جرم مورد نظر متحقق نشود و جرم عقیم بماند ، یا حدوث آن محال گردد . اما در صورتی که مرتکب عمل مجرمانه را تا انتها ادامه دهد و جرم هم طبق قصد وی به پایان برسد، در این صورت جرم ، جرم تام است.

در بخش سوم ، در دو فصل به موضوع اصلی این پایان نامه ، یعنی شروع به جرم پرداخته شده است . به این معنا که ، باید مشخص کنیم که ارکان این جرم کدامند ؟ نظریاتی که در این موضوع

مطرح هستند کدامند؟ نظریاتی که در مورد تشخیص اعمال مقدماتی از شروع به جرم وجود دارند کدامند؟ همچنین مقایسه قوانین ناظر بر جرم و غیره نیز مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت.

در بخش چهارم، نمونه های احصایی جرایمی که شروع به جرم در آنها مصداق می یابد و همین طور اقدامات مجرمانه بدون نتیجه، جرم عقیم و محال، مورد بررسی قرار می گیرند.

در خاتمه اذعان می کنم که این مجموعه با توجه به مشغله بنده و فرصت اندکی که برای تهیه و تدوین آن داشته ام عاری از نقص و ایراد نخواهد بود. بالاخره از استاد محترم راهنما حضرت حجه الاسلام جناب دکتر خیراله رضائی و استاد مشاور جناب دکتر حمزه اسفندیاری (حَفْظَهُمَا اللهُ تَعَالَى)، که بنده حقیر را در تهیه این رساله راهنمایی و ارشاد نمودند، بسیار

تشکر و قدردانی می نمایم.

حجت کردنژاد

فصل اول :

کلیات و مفاهیم

مبحث اول: جرم

تعاریف مختلفی از جرم ارائه شده است. علت آن هم این است که چنین پدیده ای در جوامع مختلف و دیدگاههای مختلف فرق می کند.

به عنوان مثال: یک روانشناس بر اساس قواعد روانشناسی به توصیف جرم می پردازد. یک کارشناس مذهبی هم برای تعریف جرم از عقاید مذهبی الهام می گیرد. یک جامعه شناس به موضوعات اجتماعی توجه می کند، یک متخصص لائیک یا ماتریالیسم یا کاپیتالیسم برای تعریف جرم به رفتارها و اقداماتی که در روابط انسانها، اجتماعات و اقتصاد اثر سوء می گذارد توجه می کند.

تعریف جرم به زمان و مکان بستگی نزدیکی دارد. به این معنا که، ممکن است پدیده ای در یک زمان جرم محسوب می گردد و در زمان دیگر جرم نباشد و به مکان هم بستگی دارد به دلیل این که در یک مکان موضوعی جرم تلقی گردد و در مکان دیگر مثلا در کشور دیگر جرم نباشد. چرا که جرم ارتباط تنگاتنگی با آداب، سنن و فرهنگ یک جامعه دارد. در بعضی جوامع موضوعی را مجرمانه و در جوامع دیگر قانونی می دانند. چنان که امروزه در جوامع اسلامی زنا، لواط، شرب خمر و ... جرم و مجرم مشمول مجازات حد است در حالیکه در بعضی جوامع غربی و اروپایی این موضوعات جرم محسوب نمی گردند.

همچنین جرم در مکانهای مختلف بر اساس اوضاع و احوال هر جامعه و در زمانی خاص صورت می پذیرد. زیرا، رویدادها و مفاهیم به اعتبار تغییر شرایط زندگانی، پیوسته در حال

تغییر و تحول هستند .

با این توضیح که ، ممکن است پدیده ای در زمان خاص و مکان خاص از سوی جامعه ای عنوان جرم به خود بگیرد ، در حالی که همان پدیده در زمان دیگر ، به جهت تغییر شرایط ، دگرگونی معیارها و ارزش ها جرم به حساب نیاید .

مثلاً جادوگری ، در قرون وسطی رایج بوده است ، یا تجهیزات دریافت ماهواره در قانون مجازات اسلامی ایران جرم است ، در حالی که در بعضی کشورها چنین موضوعی جرم نیست . در سیاست قضایی جمهوری اسلامی جرم انگاری و انگ جرم به هر موضوعی زدن محکوم است . اصل بر عدم جرم بودن پدیده های اجتماعی است . در این موارد باید گناهان مهم و خاص و موضوعات مهم اجتماعی ، که بروز آنها در جامعه ایجاد خلل و بی نظمی می کند ، باید به عنوان جرم تلقی گردد ، نه این که هرگناهی و هر پدیده ای را جرم حساب کنیم . زیرا جرم انگاری موجب دست یابی به خلاف هدف مقصود خواهد بود .

یا مثلاً : طبق ماده ۲ قانون ۷ اوت ۱۷۹۳ فرانسه ، هر مردی که به لباس زنانه در می آمد محکوم به مرگ می شد .^۱

« بنابراین ، مفهوم جرم در جرم شناسی ، فارغ از بررسی های حقوقی و قضایی مربوط به شرایط قانونی پدیده مجرمانه بوده و بیشتر اوضاع و احوال فردی و اجتماعی قبل از ارتکاب جرم و عامل یا عوامل واقعی ارتکاب جرم را مورد توجه قرار می دهد .»^۲

« گرچه واکنش اجتماعی در مقابل پدیده های مختلف به انحاء گوناگون ظهور می کند اما این واکنش در مقابل اعمالی که به جامعه آسیب می رسانند و نظم اجتماعی را دستخوش آشوب می کنند ، و به عبارتی دیگر در مقابل عمل مجرمانه یا جرم ، شدیدتر است ؛ لذا جامعه نه با اصول اخلاقی که با قانون مجازات با پدیده مجرمانه مبارزه می کند .»^۳

۱ - مظلومان ، رضا ، جرم شناسی ، جزء دوم ، ص ۳۵ .

۲ - گلدوزیان ، دکتر ایرج ، حقوق جزای عمومی ایران ، ج اول ، ص ۱۸۹ .

۳ - نوربها ، دکتر رضا ، زمینه حقوق جزای عمومی ، ص ۱۳۱ .

لذا با توجه به آنچه گذشت معلوم می شود که ، جرم در جوامع و فرهنگهای مختلف دارای مفهوم واحد نیست . آداب ، سنن و فرهنگ حاکم بر یک جامعه با تکیه بر عرف و نظریات عقلاست که بر پدیده های ضد اجتماعی عنوان جرم را قرار می دهد . تا با مبارزه با پدیده مجرمانه نظم و امنیت را در میان جامعه حفظ کند . حقوقدانان و قانونگذاران برای جلوگیری از برداشتهای سلیقه ای در جرم انگاری و جلوگیری از تفسیرهای موسع از معنا و مفهوم جرم بر اساس اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها ، موضوعات مجرمانه را در قالب قوانین در کتب تدوین می نمودند . در جرم انگاری و نامگذاری بر پدیده های ضد اخلاقی و اجتماعی همیشه باید هدف حفظ نظم و امنیت در جامعه و حمایت از اقشار مختلف جامعه مد نظر باشد . نباید ما بر هر گناه و پدیده ای رنگ جرم را قرار دهیم و با این عمل خلاف مقصود قانونگذار حاصل گردد .

گفتار اول : جرم در حقوق جزای عرفی

قاعده ای که برای جرم در نظر گرفته شده است ، مثل یک قاعده فیزیک یا ریاضی مفهومی ثابت نمی باشد و آنچنان که قبلاً اشاره شد جرم در جوامع مختلف ، مکاتب مختلف ، مذاهب و ادیان، معانی متنوعی پیدا می کند .

مثلاً جرم شناسی مبارزه علت است نه معلول و علیه بزهکاری است نه بزهکار . لذا می توان اظهار داشت علمی است که به علل وقوع جرم و درمان اعمال مجرمانه می پردازد . و در این راستا بیشتر به حالت خطرناک شخص – که نشان دهنده رفتار ضد اجتماعی و مبین بیماری اوست توجه می گردد ؛ نه صرف اعمالی که در محدوده حقوق جزا و تعریف قانونی جرم قرار می گیرد . و در این زمینه درمان افراد با اقدامات تأمینی پیشنهاد می شود . آقای فیض در کتاب خویش جرم را از دیدگاه عملی مغایر با منافع اساسی جامعه ، خواه مورد عنایت شخص مقنن